

Kohabitácia a majetkové vzťahy z perspektívy európskeho rodinného práva^[1]
Cohabitation and Property Relations from a European Family Law Perspective[\[2\]](#)**JUDr. PhDr. Lilla Garayová, PhD.****Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a európskeho práva****Anotácia**

V posledných rokoch sme svedkami toho, čo mnohí označujú za krízu tradičnej rodiny, ktorá je založená na manželskom zväzku muža a ženy. Táto kríza je jasne viditeľná v pomerne vysokej rozvodovosti a nižšom počte manželstiev. Ak sa však na údaje pozrieme bližšie, naznačujú, že namiesto jednoduchého poklesu počtu manželstiev ide o oveľa komplexnejší obraz postupných spolužití, rozchodov, manželstiev a rozvodov. Niektorí sa domnievajú, že takéto štatistiky dokazujú úplný rozpad rodinných hodnôt, zatiaľ čo iní tvrdia, že rodiny sa jednoducho menia tak, ako sa vždy menili, a že rodinné hodnoty sú rovnako zdravé ako predtým – len sa prejavujú v iných formách. Spolužitie je jedným z kľúčových pojmov v tejto diskusii. Jednou z hlavných výziev pre súčasné medzinárodné rodinné právo sú kohabitácie a najmä kohabitácie s cudzým právnym elementom. Perspektíva prijatia medzinárodného dohovoru s univerzálnymi normami o nezosobášenom spolužití je v súčasnosti vzhľadom na názorové rozdiely medzi štátmi na inštitút kohabitácie veľmi nepravdepodobná. Článok poukazuje na nedostatky v tejto oblasti, ako aj na potenciálne príležitosti pre budúce právne predpisy. Výskum sa uskutočnil v rámci Sieť stredoeurópskych profesorov, ktorú koordinuje Inštitút porovnávacieho práva Ferenc Mádla.

Annotation

In recent years, we have seen what many refer to as the crisis of the traditional family that based on a marital union of a man and a woman. This crisis is clearly apparent in the relatively high divorce rate and a lower number of marriages. If we however look at the data closely, it suggests, that rather than a simple decline in marriage, there appears to be a far more complex picture of sequential cohabitations, separations, marriages and divorces. To some, such statistics demonstrate the complete breakdown of family values, while others argue that families are simply changing as they always have done, and that family values are just as healthy as before – but are simply being expressed in different forms. Cohabitation is one of the key terms in this debate. One of the main challenges for contemporary international family law is cohabitation and, in particular, cohabitation with a foreign legal element. The prospect of an international convention with universal standards on cohabitation is highly unlikely at present, given the differences of opinion between States on cohabitation. The article highlights the gaps in this area as well as potential opportunities for future legislation. The research was carried out within the framework of the Central European Professors' Network coordinated by the Ferenc Mád Institute of Comparative Law.

Klíčové slová

manželstvo, kohabitácia, majetkové vzťahy, európske rodinné právo, medzinárodné rodinné právo

Keywords

marriage, cohabitation, property relationships, European family law, international family law

Úvod

Liberalizácia vo všetkých sférach spoločenského života bola za posledných 50 rokov jedným z charakteristických znakov ľudského rozvoja. Tradičné názory na rodinný život, ktoré sa formovali po stáročia pod vplyvom náboženských kánonov a morálnych imperatívov, postupne začali ustupovať novým predstavám, ktoré zavrhujú potrebu formalizovať vzťahy medzi manželskými párami.

Prehľad situácie v Európe ukazuje, že tradičný obraz rodiny sa v posledných desaťročiach výrazne zmenil. Tradičné rodinné štruktúry už často nie sú životaschopné alebo zlučiteľné so životným štýlom mladej generácie. Dá sa to vysvetliť oneskoreným osamostatňovaním sa mladších generácií v oblasti bývania, najmä ich prístupu k dostupnému bývaní, pričom výrazný vplyv má aj nezamestnanosť.

Zo sociálneho hľadiska sa v Európe, ako aj na Slovensku, zvýšil priemerný vek žien aj mužov pri vstupe do manželstva.^[3] Zatiaľ čo ženy majú prvé dieťa vo vyššom veku, samotná pôrodnosť klesá. Ekonomická samostatnosť mladých ľudí stále viac zaostáva. Dôležitým aspektom, ktorý sa často spomína pri vysvetľovaní oneskoreného osamostatnenia sa v oblasti bývania, je nedostatok bývania za dostupné ceny pre mladých ľudí. Ďalším významným faktorom, ktorý prispieva k tomuto trendu, je väčšia samostatnosť žien.^[4] Predstavy a hodnoty o rodine a manželstve, ktoré dnešné matky odovzdávajú svojim dcéram, sa dramaticky menia. Všetky tieto sociálno-ekonomické faktory prispievajú k motivácii usadiť sa v neskoršom veku alebo vo vzťahu s menšou formalizáciou. Rôzne štúdie o kohabitácii zvyknú začínať odkazom na jej historické korene. Za posledných 100 rokov prešla Európa, ako aj zvyšok sveta, veľkými zmenami, či už ekonomickými alebo politickými, ale aj celospoločenskou transformáciou. Kým v prvej polovici minulého storočia obyvateľstvo výrazne ovplyvnili dve svetové vojny, v druhej polovici obyvateľstvo Európy ovplyvnilo politické usporiadanie. Viedlo to aj k veľkým zmenám v správaní obyvateľstva, čo znamenalo vznik nových demografických trendov.

Kohabitácia je forma spoločného bývania dvoch dospelých partnerov, ktorí spolu dlhodobo žijú a tvoria zväzok bez toho, aby boli skutočne zosobášení. Neformálne partnerstvá sa masovo rozšírili vo väčšine postindustriálnych spoločností v dôsledku transformácie spoločenských a morálnych noriem a priamo súvisia s odkladom manželstva do neskoršieho veku. Kohabitácia je fenomén, ktorý v Slovenskej republike neustále narastá, možno to usudzovať z neustále sa zvyšujúceho percenta detí narodených mimo manželstva v krajine. Kým v čase Nežnej revolúcie v roku 1989 bol podiel detí narodených mimo manželstva pod 10 %, dnes je to viac ako 37% a postupne sa zvyšuje. V porovnaní so západoeurópskymi krajinami je však tento podiel stále relatívne nízky. Najvyššie hodnoty tohto ukazovateľa dosahujú krajiny severnej Európy (Dánsko 44,6 %, Nórsko 49,3 %, Švédsko 55,3 %).^[5] V súčasnosti sa drasticky zvyšuje percento ľudí, ktorí žijú v spoložití bez manželstva na celom svete. Podľa niektorých vedeckých prognóz bude v roku 2031 každý štvrtý pár žiť v kohabitácii bez oficiálnej registrácie manželstva.^[6] Ako to už býva, právo nedokáže držať krok s rýchlym vývojom nových spoločenských vzťahov. Nezosobášené spoložitie nie je dostatočne upravené vnútroštátnym právom ani v niektorých vyspelých európskych krajinách. Navyše, v dôsledku globalizácie nezosobášené spoložitie často zahŕňa cudzí prvok, čo

nepochybne predstavuje nové výzvy pre medzinárodné právo súkromné. V niektorých krajinách EÚ sa spolužitie stalo súčasťou právneho systému a uznávajú sa jeho rôzne formy. Rozdiely medzi členskými štátmi sú pomerne veľké, členské štáty EÚ sa vo veľkej miere líšia vo výklade spolužitia a práv a povinností, ktoré sú s ním spojené.

Z množstva klasifikácií a typov spolužitia sa na Slovensku najčastejšie objavujú dva typy:

a, Predmanželské spolužitie ako forma partnerstva, v ktorom sa partneri dohodli na spoločnom živote a s určitou pravdepodobnosťou bude ich vzťah neskôr formalizovaný manželstvom. Podľa intenzity a vývoja partnerských vzťahov autori rozlišujú dva podtypy: kohabitácie ako skúšobné partnerské spolužitie („manželstvo na skúšku“) a kohabitácie ako predstupeň manželstva, pre ktoré sú charakteristické silnejšie väzby a presvedčenie o budúcom manželstve.

b, Kohabitácie – dlhodobé účelové spolužitia, v ktorých partneri vedú spoločnú domácnosť a nemajú v úmysle formalizovať svoj vzťah uzavretím manželstva, vedome sa vzdali formalizácie svojho zväzku.^[7]

Predmetom predkladaného článku sú primárne majetkové vzťahy medzi nezosobášenými spolužijúcimi osobami v európskom a medzinárodnom rodinnom práve.

Problematika majetkových vzťahov v nezosobášenom spolužití bola predmetom legislatívnych projektov Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (Hague Conference on Private International Law) a Komisie pre európske rodinné právo (Commission on European Family Law). V posledných rokoch tieto inštitúcie zaslali členským štátom dotazníky s cieľom získať informácie o ich právnom prístupe k nezosobášenému spolužitiu, pomocou čoho sa poukázalo na rôzne problémy mimomanželského spolužitia z hľadiska medzinárodného rodinného práva.

Klasifikácia štátov na základe právnej regulácie majetkových vzťahov v kohabitácií

Právne dôsledky spolužitia mimo manželstva sa v jednotlivých krajinách líšia. Zatiaľ čo niektoré štáty majú komplexný právny rámec upravujúci faktické manželstvá, iné odmietajú tento pojem oficiálne uznať a riešiť ho vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch. Na základe výskumu Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného a Komisie pre európske rodinné právo ohľadom majetkových vzťahov v nezosobášenom spolužití, pokiaľ ide o právny prístup k otázkam spolužitia mimo manželstva, krajiny možno vo všeobecnosti rozdeliť do troch skupín. Prvá skupina je najpočetnejšia a zahŕňa štáty, ktoré vôbec nedefinujú pojem kohabitácie alebo vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch upravujú len menej významné právne otázky spolužitia. Druhú skupinu predstavujú štáty, ktoré uznávajú určité dôsledky nezosobášeného spolužitia v oblasti majetkových vzťahov, ale nemajú komplexnú právnu úpravu tejto problematiky. Tretiu skupinu tvoria štáty, v ktorých je nezosobášené spolužitie podrobne upravené a má právne dôsledky v oblasti majetkových pomerov, výživného a dedenia.

Prvá skupina je najpočetnejšia a zahŕňa štáty, ktoré vzťahy nezosobášeného spolužitia nijako neupravujú alebo uznávajú len menšie právne dôsledky takýchto vzťahov, ktoré sa štandardne netýkajú majetkových pomerov, výživného alebo dedenia. Do tejto skupiny patria rozvojové krajiny Afriky a Ázie, ale aj mnohé európske demokracie (Belgicko, Bulharsko, Dánsko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Litva, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Slovensko, Slovinsko, Švajčiarsko atď.)^[8] V týchto štátoch sa na spolužijúce osoby nevzťahuje režim spoločného majetku, nemajú voči sebe žiadne povinnosti týkajúce sa finančnej

podpory a dedenie sa spravidla uskutočňuje len na základe závetu. Niektoré európske štáty z tejto skupiny však majú určité ustanovenia v ich občianskom práve alebo práve sociálneho zabezpečenia týkajúce sa kohabitácie.

Napríklad v Dánsku sa pri výpočte niektorých sociálnych dávok zohľadňuje príjem oboch partnerov žijúcich v spoločnej domácnosti,^[9] alebo vo Francúzsku, pokiaľ ide o dávky sociálneho zabezpečenia sa na kohabitujúceho partnera hľadí rovnako ako na manžela/manželku.^[10] Dá sa konštatovať, že vnútroštátne súdy týchto štátov vzhľadom na rastúci počet spolužití bez uzavretia manželstva často snažia nájsť spravodlivé riešenie v majetkových sporoch medzi spolužijúcimi osobami uplatnením všeobecných ustanovení občianskeho práva, ako je bezdôvodné obohatenie alebo spoločné partnerstvo.

Napríklad v Rakúsku môžu súdy v prípadoch rozdelenia majetku medzi nezosobášenými spolužijúcimi osobami použiť analógie s občianskymi združeniami, darmi, bezdôvodným obohatením a zmluvami o poskytovaní služieb.^[11]

V Litve Najvyšší súd považuje majetkové vzťahy nezosobášených párov za vzťahy medzi účastníkmi dohody o spoločnej činnosti (obchodná spoločnosť).^[12]

V Anglicku môžu nezosobášení kohabitanti podať občianskoprávnu žalobu podľa Zákona o zverení pozemkov a vymenovaní správcov^[13] a požadovať svoj podiel na majetku partnera tvrdením, že v čase nadobudnutia majetku došlo k dodatočnému vyhláseniu o zverení.^[14]

Naproti tomu niektoré vnútroštátne súdy zaujímajú úplne odlišný postoj k spolužitiu. Napríklad Najvyšší súd Grécka opisuje nezosobášené spolužitie ako pojem „nachádzajúci sa na okraji právneho života“ a odmieta na takéto vzťahy uplatňovať ustanovenia o bezdôvodnom obohatení.^[15]

Najvyšší súd Estónskej republiky priamo uviedol, že z mimomanželských záväzkov nevyplývajú podobné povinnosti ako z manželstva vrátane vzájomnej podpory a dohôd týkajúcich sa spoločnej domácnosti.^[16]

Niektoré štáty z tejto skupiny však uznali význam úpravy nezosobášeného spolužitia pre spoločné dobro a sú na ceste k vypracovaniu právnych predpisov o právnych dôsledkoch takýchto vzťahov. Napríklad v Spojenom kráľovstve prešiel komplexný návrh zákona o právach na spolužitie prvým čítaním v Snemovni lordov vo februári 2020.^[17]

Druhú veľkú skupinu v tejto klasifikácii predstavujú štáty, ktoré uznávajú určité dôsledky nezosobášeného spolužitia v oblasti majetkových režimov, výživného a/alebo dedenia, ale zatiaľ neprijali právne predpisy, ktoré by tieto vzťahy komplexne upravovali. Do tejto skupiny patria štáty ako Česká republika, Mexiko, Paraguaj a ďalšie.

Niektoré z týchto štátov majú právnu úpravu len v oblasti dedenia, zatiaľ čo iné upravujú aj otázky týkajúce sa prerozdelenia majetku a výživného. Príkladom je Mexiko, kde sa všetky pravidlá dedenia pre manželské páry automaticky vzťahujú aj na kohabitujúcich, hoci všetok majetok získaný v kohabitácii sa považuje za oddelený.

Niektoré štáty z tejto skupiny išli ďalej a stanovili právny rámec pre rozdelenie majetku po rozpade nezosobášeného spolužitia. Napríklad v Paraguaji podlieha všetok majetok nahromadený počas

nezosobášeného spolužitia klasickému režimu spoločného majetku v prípade, že strany spolu žili viac ako 4 roky.[\[18\]](#)

Tretiu skupinu predstavujú štáty, v ktorých je nezosobášené spolužitie podrobne upravené v rôznych ustanoveniach občianskeho alebo rodinného zákonníka alebo v samostatnom zákone. Do tejto skupiny patrí Chorvátsko, Maďarsko, Fínsko, Ukrajina, alebo osobitná administratívna oblasť Macao-Čína.

Chorvátsko patrí medzi malú skupinu štátov, v ktorých je kohabitácia spomenutá priamo v Ústave. Podľa článku 61 ods. 3 Ústavy Chorvátskej republiky „manželstvo a právne vzťahy v manželstve, kohabitáciu a rodinu upravuje zákon“.[\[19\]](#) V chorvátskom zákone o rodine sa uvádza, že majetkové dôsledky spolužitia sú totožné s majetkovými dôsledkami manželského zväzku a všetky ustanovenia týkajúce sa manželstva sa primerane vzťahujú aj na toto spolužitie. Právne účinky spolužitia sa však vzťahujú len na vzťah medzi slobodným mužom a ženou, ktorý trvá najmenej 3 roky alebo menej, ak sa partnerom narodilo spoločné dieťa. Spolužitie a manželstvo sa považujú za právne rovnocenné nielen v oblasti rodinného práva, ale aj v oblasti dedičského práva, práva sociálneho zabezpečenia a dôchodkového práva.[\[20\]](#)

V Maďarsku sa spolužitie upravuje v rámci dvoch kníh občianskeho zákonníka. Podľa definície uvedenej v článku 6:514 Občianskeho zákonníka kohabitácia znamená spolužitie dvoch osôb, ktoré spolu žijú mimo manželstva v citovom a finančnom spoločenstve v jednej domácnosti. Spolužijúcim osobám zákon umožňuje uzavrieť osobitnú dohodu o úprave ich majetkových vzťahov. V prípade, že takáto dohoda neexistuje, uplatňuje sa štandardný majetkový režim. Zákon stanovuje aj vyživovaciu povinnosť voči bývalému spolužijúcemu a upravuje užívanie spoločného obydlia po ukončení spolužitia.

Vo Fínsku existuje viac ako 70 zákonov vo všetkých administratívnych odvetviach, ktoré obsahujú odkaz na spolužitie párov.[\[21\]](#) V roku 2011 bol prijatý samostatný zákon o rozpade domácnosti spolužijúcich partnerov. Zákon upravuje majetkové vzťahy medzi nezosobášenými párami a vzťahuje sa na homo- aj heterosexuálne páry. Zákon považuje za partnerov žijúcich v spoločnej domácnosti dvojicu, ktorá v súčasnosti žije vo vzťahu v spoločnej domácnosti a (1) žila v spoločnej domácnosti najmenej 5 rokov alebo (2) má alebo mala spoločné dieťa alebo spoločnú rodičovskú zodpovednosť za dieťa.[\[22\]](#) Zákon stanovuje režim predpokladaného spoločného vlastníctva huteľného majetku, pokiaľ z dohody alebo iných okolností nevyplýva niečo iné. Rozdelenie majetku sa môže uskutočniť po skončení spolužitia a môže sa vykonať prostredníctvom distribútora majetku určeného súdom. Okrem toho je každá strana oprávnená podať na súd návrh týkajúci sa náhrady škody, ak sa domnieva, že rozdelením majetku došlo k bezdôvodnému obohateniu druhého spolužijúceho. Strany nie sú povinné sa navzájom vyživovať zo zákona a nemajú voči sebe žiadne dedičské práva.

Na Ukrajine sa pojem kohabitácia objavil v právnych predpisoch v roku 2004, keď nadobudol platnosť nový ukrajinský zákon o rodine. Podľa článku 74 ak muž a žena spolu žijú ako rodina, ale nie sú oficiálne zosobášení navzájom alebo s inou osobou, majetok, ktorý nadobudli počas spolužitia, sa považuje za spoločný, pokiaľ sa v písomnej dohode medzi nimi nestanovuje inak. Najvyšší súd Ukrajiny spresnil, že ustanovenia tohto článku predpokladajú len prípady, keď muž a žena nie sú zosobášení s tretími osobami a majú vytvorené „stabilné vzťahy ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou manželstva.“[\[23\]](#) Pri prejednávaní prípadov rozdelenia majetku medzi nezosobášenými spolužijúcimi súdy zisťujú, či strany viedli spoločný život, domácnosť a rozpočet a či ich vzťahy mali charakter rodiny. Zo súdnej praxe vyplýva, že za dôkaz rodinného spolužitia súd považuje: svedecké výpovede, dokumenty, ktoré

preukazujú založenú domácnosť (napr. spoločné platenie účtov), fotografie, spoločné dovolenky, cirkevné záväzky atď. Všetky tieto dôkazy sa však neberú do úvahy, ak strany spolu nežili. V nedávnom prelomovom prípade Najvyšší súd Ukrajiny zamietol presvedčivé dôkazy naznačujúce blízke intímne vzťahy medzi párom a neuznal existenciu „spolužitia ako rodiny“, pretože strany žili oddelene v rôznych krajinách.^[24] V článku 91 zákona o rodine sa tiež stanovuje, že ak nezobášaný muž a žena žili ako rodina podstatný čas, strana, ktorá sa stala invalidnou počas ich spolužitia, má nárok na výživné. Nezobášaným párom sa priznávajú aj dedičské práva: podľa článku 1264 ukrajinského občianskeho zákonníka osoba, ktorá žila so zosnulým ako rodina najmenej 5 rokov, je vo štvrtej dedičskej línii zo zákona.

V Macau občiansky zákonník obsahuje osobitnú kapitolu venovanú faktickým manželským zväzkom. Takéto zväzky sú definované ako vzťahy medzi dvoma osobami, ktoré žijú dobrovoľne spôsobom a za podmienok podobných manželstvu. Pár musí spĺňať určité podmienky, aby spadal do kategórie faktického manželstva: mali by byť rozdielneho pohlavia, obaja by mali mať viac ako 18 rokov, mali by byť slobodní a mali by zdieľať jednu „postel' a stravu“.^[25] Ak sú tieto podmienky splnené, na takéto nezobášané spolužitie sa primerane vzťahujú všetky právne predpisy týkajúce sa registrovaných manželstiev. V prípade dedenia však existujú určité obmedzenia: na rozdiel od manželov sú spolužijúce osoby v tretej dedičskej línii a dedia majetok len vtedy, ak žili so zosnulým ako rodina viac ako 4 roky. Zatiaľ v celej Čínskej ľudovej republike neexistujú žiadne osobitné legislatívne ustanovenia, ktoré by upravovali nezobášané spolužitie. Napriek tomu sa objavuje súdna prax, ktorá uznáva majetkové dôsledky faktických manželstiev.^[26]

Medzinárodné právo a kohabitácia s cudzím prvkom

Problém právnej úpravy nezobášaného spolužitia existuje nielen na vnútroštátnej, ale aj na medzinárodnej úrovni. Jednou z hlavných výziev pre súčasné medzinárodné rodinné právo je výskyt cudzieho prvku u nezobášaných párov. Ako už bolo uvedené, väčšina štátov právny pojem kohabitácie nedefinuje alebo ho pozná len na obmedzený počet účelov, preto kohabitanti nemajú určené právne postavenie. V takýchto štátoch prirodzene nevzniká otázka riešenia kolízií zákonov pri existencii cudzieho prvku vo faktických manželstvách, pretože právny inštitút nezobášaného spolužitia neexistuje. Okrem toho ani štáty, ktoré vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch definujú nezobášané spolužitie, nezakotvujú osobitné kolízne normy pre takéto vzťahy. Otázku rozhodného práva pre nezobášané páry prvýkrát na medzinárodnej úrovni nastolilo Stále predsedníctvo Haagskej konferencie o právach osôb žijúcich v manželstve v 80. rokoch 20. storočia. Do dnešného dňa sa však Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného ani žiadnej inej medzinárodnej organizácii nepodarilo vypracovať univerzálny medzinárodný dohovor, ktorý by stanovil jednotné hmotnoprávne normy týkajúce sa nezobášaného spolužitia alebo príslušné kolízne normy. Dôvodom je, že jednotlivé štáty nedospeli k spoločnému názoru na základné princípy právneho inštitútu kohabitácie a jeho súlad s vnútroštátnym verejným poriadkom. Na bode mrazu sa ocitli aj regionálne snahy o dosiahnutie spoločných východísk v otázke nezobášaného spolužitia. V žiadnom regióne sveta neexistujú regionálne dohody týkajúce sa kolíznych noriem v majetkových vzťahoch medzi nezobášanými partnermi. Okrem toho sa otázka nezobášaného spolužitia stále nerieši ani na úrovni práva EÚ.^[27] Napriek početným diskusiám na túto tému bolo mimomanželské spolužitie vynechané z Nariadenia Rady (EÚ) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci,

rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev, ktoré sa zameralo na majetkové dôsledky registrovaných partnerstiev.

Perspektíva prijatia medzinárodného dohovoru s univerzálnymi hmotnoprávnymi normami na úpravu majetkových vzťahov v nezosobášených zväzkoch sa v súčasnosti javí ako nepravdepodobná vzhľadom na veľké rozdiely medzi jednotlivými štátmi. Vzhľadom na naliehavú potrebu pravidiel na riešenie kolíznych noriem pri nezosobášenom spoluzití s cudzím prvkom sa však zamyslime nad možnými variantmi určenia rozhodného práva pre skutočnosť vzniku nezosobášeného spoluzitia a jeho majetkových dôsledkov. Autorka sa domnieva, že na určenie samotnej skutočnosti vzniku a existencie faktického manželstva je potrebné aplikovať kolíznu normu o spoločnom občianstve účastníkov (*lex patriae*) a v prípade jeho neexistencie posledné spoločné bydlisko účastníkov (*lex domicilii*). Pravidlo spoločného občianstva vyplýva zo zásady najužšieho vzťahu, zatiaľ čo doplnkové pravidlo *lex domicilii* vyplýva zo samotnej povahy vzťahov. Kolízna norma o uplatnení práva štátu, v ktorom vzniklo spoluzitie, je menej vhodná, pretože otázka určenia miesta vzniku takýchto vzťahov môže byť dosť problematická z dôvodu neexistencie právneho aktu, ktorým by sa tieto vzťahy formalizovali. Môžu totiž nastať situácie, keď právo štátu, na ktoré sa vzťahujú zásady *lex patriae* alebo *lex domicilii*, nebude mať právny inštitút nezosobášeného spoluzitia. Dôvodom je skutočnosť, že právny pojem nezosobášeného spoluzitia ešte nie je štátmi na vnútroštátnej úrovni všeobecne uznávaný. Toto konštatovanie však bude platiť prakticky pre akúkoľvek kolíznu normu, ktorú by bolo možné pre nezosobášené spoluzitie navrhnúť. Určenie rozhodného práva pre majetkové dôsledky nezosobášeného spoluzitia predstavuje pre medzinárodné rodinné právo ďalší problém. Primárnou voľbou je tu, rovnako ako vo väčšine občianskoprávných vzťahov, *lex voluntatis*. Spolužijúci by mali mať možnosť zvoliť si rozhodné právo pre svoje majetkové vzťahy, ak v týchto vzťahoch existuje cudzí prvok. Vo faktických manželstvách však neexistujú predmanželské zmluvy, čo znižuje pravdepodobnosť voľby práva v takýchto vzťahoch. Okrem toho samotná povaha nezosobášeného spoluzitia spočíva v tom, že si nevyžaduje žiadnu formalizáciu, preto je oveľa menej pravdepodobné, že strany budú uzatvárať akékoľvek formálne dohody vrátane dohôd o voľbe práva. Preto by sa mala zaviesť doplnková kolízna norma. V prípade neexistencie *lex voluntatis* autorka navrhuje uplatňovať na majetkové vzťahy právo spoločného občianstva. Ak spolužijúce osoby nemajú spoločnú štátnu príslušnosť, súdy by mali použiť právo krajiny ich posledného spoločného bydliska.

Záver

Jednou z hlavných výziev pre súčasné medzinárodné rodinné právo sú kohabitácie a najmä kohabitácie s cudzím právnym elementom. Perspektíva prijatia medzinárodného dohovoru s univerzálnymi normami o nezosobášenom spoluzití je v súčasnosti vzhľadom na názorové rozdiely medzi štátmi veľmi nepravdepodobná. Regionálne snahy o vypracovanie dohody o tejto otázke zostávajú takisto bezvýsledné. Prvým krokom pri riešení tohto právneho vákuu by malo byť postupné vypracovanie vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré by upravovali kohabitácie. Druhým krokom by malo byť vypracovanie kolíznych noriem na vnútroštátnej úrovni na riešenie otázok týkajúcich sa nezosobášeného spoluzitia s cudzím prvkom. Až po prijatí týchto opatrení budú štáty pripravené pristúpiť k tretiemu kroku, t. j. k vypracovaniu spoločného postupu na medzinárodnej úrovni.

Použité informačné zdroje

BLEHA, B., VANO, B. 2019. Pokračujúca demografická transformácia na Slovensku a jej spoločenské dopady. In: *Slovenská štatistická a demografická spoločnosť*, 2019. 7. s. ISBN 978-80-88946-85-4

BULL, L.: What Is A Cohabitation Agreement? Penningtons Manches Cooper. 2020. Dostupné: <https://www.penningslaw.com/expertise/individuals/family-law/faqs-cohabitation-agreements> [cit. 9. 10. 2021]

Cohabitation Rights Bill [HL] 2019-21 – UK Parliament (2020) Available at: <https://services.parliament.uk/bills/2019-21/cohabitationrightsbill.html> [cit. 9. 10. 2021]

FERRAND, F.; FRANCOZ-TERMINAL, L.: National Report: France. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law. 2020. Dostupné online: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-IR.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

KARPAT, A. 2021. Zásada lojality v práve Európskej únie. Praha (Česko) : rw&w Science & New Media Passau-Berlin-Prague, 2021. 178 s. ISBN 978-80-87488-41-6

Ministerstvo sociálnych vecí a vnútra Dánska. Denmark HCCH Questionnaire. Dostupné online: <https://assets.hcch.net/docs/a1be2a9a-1694-42c3-b20f-9b48d94bdfe2.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

Ministerstvo zahraničných vecí Paraguaja. Paraguay HCCH Questionnaire. 15. Dostupné na: <https://assets.hcch.net/docs/ebb33245-531d-4d43-9671-3ef5042a7d2.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

MLÁDEK, J., ŠIROČKOVÁ, J. 2004. Kohabitácie ako jedna z foriem partnerského spoluzitia obyvateľstva Slovenska. In *Sociológia*, ISSN 1336-8613, 2004, roč. 36, č. 5, p. 423-454.

PASHYNSKYI, A.: Property Relations Between Unmarried Cohabitants in International Family Law. Teisé. 115. 154-162. 10.15388/Teise.2020.115.11.. 2020

REŠETAR, B.; LUCIĆ, N.: National Report: Croatia. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law. 2020. s. 2–3. Dostupné na: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Croatia-IR1.pdf> [cit. 9. 10. 2021].

ROTH, M.; REITH, C.: National Report: Austria. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law [online] s. 4. Dostupné na: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Austria-IR.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

Rozhodnutie občianskoprávnej komory Najvyššieho súdu Estónskej republiky [2014] 3-2-1-109-14

Rozsudok Najvyššieho súdu Grécka (Areios Pagos) [2008] 874/2008

Rozsudok Najvyššieho súdu Litvy [2016] 3K-3-72-686/2016

Rozsudok Najvyššieho súdu Ukrajiny vo veci č. 6-974c11 z 20. 2. 2012

SILVOLA, S.: National Report: Finland. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law. s. 1. Dostupné na: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Finland-IR.pdf> [cit. 9. 10. 2021].

SOBOTKA, T.: Overview Chapter 6: The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe 2008; publication is part of Special Collection 7: Childbearing Trends and Policies in Europe. Dostupné online: <http://www.demographic-research.org/special/7/> [cit. 9. 10. 2021].

Stála kancelária Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (2015). Aktualizácia vývoja vo vnútornom práve a medzinárodnom práve súkromnom týkajúca sa mimomanželského spoluzitia vrátane registrovaných partnerstiev. Dostupné online: <https://assets.hcch.net/upload/wop/gap2015pd05en.pdf> [cit. 9. 10. 2021].

The Trusts of Land and Appointment of Trustees Act 1996

TYDLITÁTOVÁ, G. 2011. Pluralizácia rodinných foriem na Slovensku ako predmet demografickej analýzy v regionálnej optike. In *Sociológia*, ISSN 1336-8613, 2011, roč. 43, č.1, s. 28-56

Úrad pre právne záležitosti osobitnej administratívnej oblasti Macao Čínskej ľudovej republiky. Macao HCCH Questionnaire s. 17-18. Dostupné na: <https://assets.hcch.net/docs/81a0d0f1-5d66-4d21-8795-258359faf30c.pdf> [cit. 9.9.2021].

Ústava Chorvátskej republiky (2014) Dostupné na: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenty/The_consolidated_text_of_the_Constitution_of_the_Republic_of_Croatia_as_of_15_January_2014.pdf [cit. 9. 10. 2021].

Uznesenie pléna Najvyššieho súdu Ukrajiny z 21. 12. 2007 č. 11

YU J, XIE Y. Cohabitation in China: Trends and Determinants. *Popul Dev Rev.* 2015;41(4):607-628. doi:10.1111/j.1728-4457.2015.00087.x

Zákon o rozvode domácnosti partnerov žijúcich v spoločnej domácnosti, 2011 – Act on the Dissolution of the Household of Cohabiting Partners (26/2011)

Poznámky pod čiarou

[1] Výskum sa uskutočnil v rámci Stredoeurópskej siete profesorov koordinovanej Inštitútom porovnávacieho práva Ferenc Mádla.

[2] The research was carried out within the framework of the Central European Professors' Network coordinated by the Ferenc Mádli Institute of Comparative Law.

[3] BLEHA, B., VANO, B.: Pokračujúca demografická transformácia na Slovensku a jej spoločenské dopady. In: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2019. – ISBN 978-80-88946-85-4

[4] SOBOTKA, T.: Overview Chapter 6: The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe 2008; publication is part of Special Collection 7: Childbearing Trends and Policies in Europe. Dostupné online: <http://www.demographic-research.org/special/7/> (cit. 15.5.2021)

[5] TYDLITÁTOVÁ, G.: Pluralizácia rodinných foriem na Slovensku ako predmet demografickej analýzy v regionálnej optike. *Sociológia*, ISSN 1336-8613, 2011, roč. 43, č.1, p. 28-56

[6] Stála kancelária Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (2015). Aktualizácia vývoja vo vnútornom práve a medzinárodnom práve súkromnom týkajúca sa mimomanželského spoluzitia vrátane registrovaných partnerstiev. Dostupné online: <https://assets.hcch.net/upload/wop/gap2015pd05en.pdf> [cit. 9. 10. 2021].

[7] MLÁDEK, J. – ŠIROČKOVÁ, J.: Kohabitácie ako jedna z foriem partnerského spoluzitia obyvateľstva Slovenska. Sociológia, ISSN 1336-8613, 2004, roč. 36, č. 5, p. 423-454.

[8] PASHYNSKYI, A.: Property Relations Between Unmarried Cohabitants in International Family Law. Teisé. 115. 154-162. 10.15388/Teise.2020.115.11.. 2020

[9] Ministerstvo sociálnych vecí a vnútra Dánska. Denmark HCCH Questionnaire. Dostupné online: <https://assets.hcch.net/docs/a1be2a9a-1694-42c3-b20f-9b48d94bdfe2.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

[10] FERRAND, F.; FRANCOZ-TERMINAL, L.: National Report: France. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law. 2020. Dostupné online: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-IR.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

[11] ROTH, M.; REITH, C.: National Report: Austria. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law [online] p. 4. Dostupné: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Austria-IR.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

[12] Rozsudok Najvyššieho súdu Litvy [2016] 3K-3-72-686/2016

[13] The Trusts of Land and Appointment of Trustees Act 1996

[14] BULL, L.: What Is A Cohabitation Agreement? Penningtons Manches Cooper. 2020. Dostupné: <https://www.penningtonslaw.com/expertise/individuals/family-law/faqs-cohabitation-agreements> [cit. 9. 10. 2021]

[15] Rozsudok Najvyššieho súdu Grécka (Areios Pagos) [2008] 874/2008

[16] Rozhodnutie občianskoprávnej komory Najvyššieho súdu Estónskej republiky [2014] 3-2-1-109-14

[17] Cohabitation Rights Bill [HL] 2019-21 – UK Parliament (2020) Available at: <https://services.parliament.uk/bills/2019-21/cohabitationrightsbill.html> [cit. 9. 10. 2021]

[18] Ministerstvo zahraničných vecí Paraguaja. Paraguay HCCH Questionnaire. 15. Dostupné na: <https://assets.hcch.net/docs/ebb33245-531d-4d43-9671-3ef5042a2d2.pdf> [cit. 9. 10. 2021]

[19] Ústava Chorvátskej republiky (2014) Dostupné na: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/The_consolidated_text_of_the_Constitution_of_the_Republic_of_Croatia_as_of_15_January_2014.pdf [cit. 9. 10. 2021].

[20] REŠETAR, B.; LUCIĆ, N.: National Report: Croatia. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law. 2020. p. 2–3. Dostupné na: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Croatia-IR1.pdf> [cit. 9. 10. 2021].

[21] SILVOLA, S.: National Report: Finland. Reports on informal relationships to the Commission on European Family Law. p. 1. Dostupné na: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Finland-IR.pdf> [cit. 9. 10. 2021].

[22] Zákon o rozvode domácnosti partnerov žijúcich v spoločnej domácnosti, 2011 – Act on the Dissolution of the Household of Cohabiting Partners (26/2011)

[23] Uznesenie pléna Najvyššieho súdu Ukrajiny z 21. 12. 2007 č. 11

[24] Rozsudok Najvyššieho súdu Ukrajiny vo veci č. 6-974c11 z 20. 2. 2012

[25] Úrad pre právne záležitosti osobitnej administratívnej oblasti Macao Čínskej ľudovej republiky. Macao HCCH Questionnaire s. 17-18. Dostupné na: <https://assets.hcch.net/docs/81a0d0f1-5d66-4d21-8795-258359faf30c.pdf> [cit. 9.9.2021].

[26] YU J, XIE Y. Cohabitation in China: Trends and Determinants. *Popul Dev Rev.* 2015;41(4):607-628. doi:10.1111/j.1728-4457.2015.00087.x

[27] KARPAT, A.: Zásada lojality v práve Európskej únie [textový document. Praha (Česko) : rw&w Science & New Media Passau-Berlin-Prague, 2021. 178 s. ISBN 978-80-87488-41-6